

קבצי הערות התמימים ואני"ש ללקו"ש חלק י"ז שיחה א' לפי בחוקתי

להערות שלח בדוא"ל: PLShaoros@gmail.com

קובץ הערות התמימים ואני"ש מאריסטאון גליון תסח (תשמ"ו)

א. בלקו"ש חל"ז שיחה א' לפי בחוקתי ע' 313 ואילך מבואר באריכות את הפרש"י עה"פ אם בחוקתי תלכו דפי' עמל בתורה ומקשה שם דלכאו' מה שהביא רש"י הוכחה לזה ש"בחוקתי תלכו" הוא עמל בתורה, ממה שכ' "ואת מצותי תשמרו גו'" - הוא רק ראי' לכאו' ש"בחוקתי" אין פי' מצוות אלא תורה, אבל מאיפה הוא ההכרח שפי' הוא "עמלים בתורה"?

ובהע' 3 שם כתוב, וז"ל: "כגו"א, דברי דוד ומשכיל לדוד (ועוד) פי' שהוכחת רש"י היא מל' "תלכו" שמתאים רק בעמל תורה (ולא בעשית - קיום - מצות) אבל [נוסף לזה שלא נזכר הוכחה זו בפירושו אפילו ברמז] אדרבא מל' רש"י: יכול זה קיום המצות כשהוא אומר...הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים כו', מוכח: א) שבפשטות "בחוקתי תלכו", פי' קיום המצות, ולא תורה, וכמש"כ ברע"ב כאן, ב) ההוכחה ש"בחוקתי תלכו" הוא (לא רק תורה אלא גם) עמלים בתורה הוא מזה ש"קיום המצות אמור כו'", עכ"ל.

והנה המשכיל לדוד בריש פ' בחוקתי כתב לפרש דל' הליכה שיין שפיר ללימוד התורה (כדאמרי הוי גולה למקום תורה) והקשה ע"ז, וז"ל: "ואע"ג דאמור רבנן כל שיראת חטא קודמת לחכמתו וכו' והכא כתיב ברישא לימוד התורה, הא כבר פירשו דההיא דוקא בקדימה עיונית במחשבה, דאילו בקדימה זמנית אדרבה הא אמרי' אין בור ירא חטא, ולכך שיין שפיר להקדים בקרא הלימוד", עכ"ל. ועי' שם בסוף ד"ה ואת דכתב בפרוש דה"בחוקתי תלכו" שמדובר בקרא הוא בלימוד בהילוך בעלמא דרך עראי בתחלת למודו בלבד".

ולפ"ז לא זכיתי להבין מהיכן היא הראי' דס"ל להמשכיל לדוד ד"הליכה" היינו עמל יתירה בתורה, ולכאו' איפכא מוכח מלשונו.

א.ב.ש.

מצוה מל' צוותא – גם במצוות דבני נח

הת' זלמן משה אברהם
תלמיד בישיבה

בפשטות החילוק בין המצוות דאומה"ע לבנ"י הוא לא רק בכמות¹
אלא גם באיכות ומהות² - שאין להם תכלית כשביל עצמם, אלא שהם

(1) שלאומה"ע יש שבע מצוות ולבנ"י יש תרי"ג – חילוק כמותי.

(2) ראה לקו"ש ח"ה ע' 159 ואילך, חט"ו ע' 150, חכ"ה ע' 49, ובכ"מ.

105/07/2018
"בשביל התורה ובשביל ישראל"³, בכדי שלא תהיה סביבה והשפעה בלתי רצויה⁴, ובכדי לפעול ביטול ושלימות בעולם. ומכיון שכן המצוות דב"נ הם ענינים שאפשר לקיים אותם לא רק "מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה"⁵ אלא גם מצד "הכרע הדעת"⁶.

משא"כ המצוות דבנ"י שהם (לא רק לזכך האדם⁷ והעולם, אלא) "צוותא וחיבור"⁸ עם הבורא אע"פ שהנכרא ובורא הם באין ערוך,⁹ וכמו שנכרא לא תופס מקום לגבי הבורא, כך גם מעשיו לא תופסים מקום לגביו, והצוותא נעשית (לא ע"י הזיכוך והעליה דהאדם ע"י ידיעתו והכרתו באלוקות, או ע"י הרגשתו ועבודתו הנעלית, אלא) ע"י שהקב"ה בחר וצווה כך ז.א. ע"י ציווי ה' וקיומו. ע"י בארוכה במ"מ שבהערה 2.

והנה יש לעיין האם ישנו הענין ד"צוותא וחיבור"⁸ גם במצוות דאומה"ע אע"פ שאין זה תכליתם בעשיית המצוות?

דהנה עיין באגרות קודש חלק ט"ו,¹⁰ דכתב: "במש"כ איך אפשרי נבואה באומה"ע, במכש"כ מהשראת השכינה שצ"ל בטל במציאות כו' - עדיפא מינא הול"ל, איך נצטוו בז' מצוות - ל' צוותא - והרי בזה כאו"א מאומה"ע נצטווה, ול"ד יחידי סגולה.

---

(3) דרשת רז"ל עה"פ בראשית - תנחומא (באבער) פיסקא ג' וה', לק"ט, רש"י, וראה גם ב"ר רפ"א, ויק"ר פל"ו, ב.

(4) כי דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחרי ריעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו (רמב"ם הל' דעות רפ"ו).

(5) לשון הרמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י וראה לקו"ש חט"ו עמ' 58 ואילך.

(6) לשון הרמב"ם הל' מלכים ספ"ח, וראה לקו"ש חכ"ה שם.

(7) לצרף בהם את הבריות - תנחומא שמיני ז'-ח', ב"ר רפמ"ד, וש"נ (וראה מו"נ ח"ג פכ"ו), וראה לקו"ש ח"ט עמ' 182 ואילך, וש"נ.

(8) לקו"ת בחוקותי מ"ה, ג. ובכ"מ.

(9) ראה בארוכה משל דכ"ק אדמו"ר הרי"צ (ד"ה רבי אומר ש"ת ספ"א ואילך, ד"ה ביום השמע"צ השי"ת בתחלתו, "התמים ח"א ע' כ"ה ואילך), נת' בלקו"ש ח"ז עמ' 130 ואילך.

(10) עמ' רע"ז מכתב ה'תקצ"ו להרב יצחק דובאוו ממנטשסטער.

והביאור - אשר בשעה ההיא בטל הוא, וביתר שאת בנבואה, וכמוש"נ נופל גו', ועיין רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ז ובתו"א תולדות יט, ג. "ע"כ.

ומשמע שישנו הענין ד"צוותא" במצוות דאומה"ע.

וביתר ביאור מובא ברשימות¹¹: "אפ"ל דשלימות הדצ"ח להכלל באדם, האדם להכלל בקונו ע"י שישמש את קונו,¹² שזהו החבור בין בורא לנברא,¹³ מצוה ל' צוותא, אבל אינו עולה למעלה משרשו, מעין עיטם¹⁴, ונוסף ע"ז לבנ"י, ע"י מ"ת, שמתאחדים בעצומ"ה, כי נתבטלה הגזירה דבני סוריא לא יעלו כו"י¹⁵.

ובפירוש רואים ששייך "צוותא וחיבור" באומה"ע לכה"פ באלוקות בדרגת שרש הנבראים כדמוכח מעין עיטם, אלא שלבנ"י אחרי מ"ת מתאחדים בעצומ"ה, שבאין ערוך לגמרי משרש הנבראים.

ובניגוד לזה, לכאורה, מובא בלקו"ש חי"ז¹⁶: "וכ"ה גם פי' הפנימי דמצוה מל' צוותא וחיבור (לקו"ת בחוקותי מה, ג. ובכ"מ) שלאחר מ"ת זהו תוכן הכללי דכל המצות, הצוותא וחיבור דנברא ובורא (ראה בארוכה לקו"ש ח"ז ע' 30 ואילך), משא"כ לפני מ"ת מכיון שהי' לפני

---

(11) חוברת ג', עניני חנוכה, ע' 42.

(12) בהמשך למש"כ בהתחלת הרשימה (ע' 35) ש"תכלית האדם, ובפרט בנ"י הוא כמארז"ל (סוף קידושין במשנה פב, א ובברייתא שם, ב) ואני לא נבראתי אלא לשמש את קוני".

(13) כלומר: ע"י השמוש לקונו מתחבר האדם - נברא עם קונו - בורא, וזוהי שלימות האדם שמתחבר ונכלל בקונו.

(14) בדרושי חסידות (ראה סה"מ תרפ"ט ע' 269, וש"נ) הובאה הראי' שאין דבר עולה למעלה משרשו - מדברי הגמרא (יומא לא, א (ובפרש"י)) "שמע מיני" עין עיטם (ממנו באה אמת המים לבית טבילת שער המים שעל החומה) גבוה מקרקע העזרה כ"ג אמות (כמדת גובה שער המים ובנין כלי של שלש אמות מלמעלה להחזיק ארבעים סאה, שאי אפשר למים לעלות להר שהוא גבוה ממקום שנובעין משם).

(15) שמו"ר פי"ב, ג. - כלומר במ"ת בטלה הגזירה דתחתונים לא יעלו לעליונים כו', ולכן, ע"י התורה מתאחדים בנ"י בעצומ"ה.

(16) בחוקותי א, ע' 317 הערה 22.

ביטול הגזירה דעליונים לא ירדו למטה (שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא ט"ו), הרי לא הי' הצוותא וחיבור דנכרא ובורא - ופשיטא דלא בז' מצות בני נח שעניינם הוא רק בשביל ישוב העולם (ראה לקו"ש ח"ה עמ' 159 ואילך). וזהו הטעם ב"יינה של תורה" שבפרש"י שלא פירש בפ' תולדות "מצותי – ז' מצות ב"נ", כי לפני מ"ת א"א לומר מצותי מל' צוותא וחיבור דנכרא ובורא. ע"כ.^{105/07/2018}

בזה הרבי מדגיש שא"א להפריד הענין ד"צוותא וחיבור" דבורא ונכרא, עם הענין דביטול הגזירה דעליונים כו' שהיתה בעת מ"ת, ומכיון שכן לא שייך הענין ד"צוותא וחיבור" לפני מ"ת, ובפרט אצל אומה"ע ע"י הז' מצוות דב"נ. ולכאו' הפוך למש"כ ברשימה ואיגרת הנ"ל?

ואולי י"ל, שמדובר בשני המקומות בשני סוגי "צוותא וחיבור", דהיינו "צוותא וחיבור" בשני דרגות שונות באלוקות: ברשימות ובאגרות מדובר אודות מקור ושורש הנבראים, שהוא דרגא השייך לנבראים, ולכן מביא ע"ז ההוכחה מ"עין עיטם" - ולזה אומה"ע יכולים להגיע ע"י המצוות שלהם. ובחי"ז בלקו"ש, מדובר אודות ה"צוותא וחיבור" דבורא, שהוא באין ערוך לנבראים, וא"א להגיע לזה כ"א לבנ"י ע"י מ"ת בביטול הגזירה דעליונים ותחתונים ועד ל"צוותא וחיבור" לעצמות¹⁷. ופשוט שזה אינו באומה"ע.

---

(17) ראה 'היום יום' דח' חשון "והעושה מצוה מתחבר עם העצמות ב"ה, שהוא המצוה את הציווי ההוא".

שתהיו עמלים בתורה

הרב יהודה ליב שפירא

ראש הישיבה - ישיבה גדולה, מיאמי רבתי

בלקו"ש חי"ז (עמ' 313 ואילך) מבאר כ"ק אדמו"ר זי"ע מ"ש רש"י ר"פ בחוקותי עה"פ "אם בחוקותי תלכו", וז"ל: "יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו, שתהיו עמלים בתורה", עכ"ל.

ומקשה דמדוע כותב רש"י "שתהיו עמלים בתורה", הרי מזה ש"כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצות אמור", יש רק ראי' ש"בחוקותי" לא קאי על המצות, כ"א על תורה, אבל מנ"ל ההכרח שהכוונה "עמלים בתורה"?

ומתרץ, שאפ"ל ש"בחוקותי תלכו" הכוונה ללימוד התורה סתם, כי לימוד התורה הוא מצוה, וא"כ גם זה נכלל ב"ואת מצותי תשמרו", ומוכרח ש"בחוקותי תלכו" הכוונה להוספה באיכות הלימוד (כפי שמכריח שם), ולכן כותב שהכוונה "שתהיו עמלים בתורה".

ומקשה אח"כ, שא"כ אי"מ הסדר, דבשלמא באם "בחוקותי תלכו" הי' קאי על לימוד התורה סתם, מובן שזה בא לפני קיום המצות, כי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", ואא"פ לידע איך לקיים המצות בלי לימוד התורה, אבל עכשיו ש"בחוקותי תלכו" קאי על עמילות בתורה, הי' צ"ל נכתב לאחר "ואת מצותי תשמרו", כי כדי לדעת מה לעשות אי"צ עמילות בתורה דוקא, כ"א מספיק לימוד למיגרס.

ומתרץ שלכן כותב רש"י אח"כ "הווי עמלים בתורה ע"מ לשמור ולקיים", שעפ"ז מובן מדוע נכתב "שתהיו עמלים בתורה" ("בחוקותי תלכו") לפני "ואת מצותי תשמרו", ללמדנו שגם העמילות בתורה צ"ל ע"מ לשמור ולקיים (עיי"ש בפרטיות). ע"כ תו"ד ה"ק.

ולכאו' צלה"ב לפי"ז איך לפרש מ"ש רש"י להלן בהסדרה (כו, יד-טו). כי עה"פ "ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה", פרש"י: "להיות עמלים בתורה ולדעת מדרש חכמים, יכול לקיום המצות, כשהוא אומר ולא תעשו וגו', הרי קיום מצות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה", ואח"כ על התיבות "ולא תעשו", פרש"י: "משלא תלמדו לא תעשו", ואח"כ כשמונה רש"י השבע עבירות שעליהן נתחייבו בני"ש בשבע פורעניות כותב "ואלו הן: לא למד ולא עשה...".

שמכ"ז נראה לכאו' ב' ענינים (הקשורים זב"ז, כפשוטו): א. שעמלים בתורה, הוא אותו הענין של לימוד התורה, שהרי רש"י מבאר שהיות ויהי' אצלם מצב של "לא תשמעו לי", שענינו "להיות עמלים בתורה", לכן "ולא תעשו", כי "משלא תלמדו לא תעשו", הרי שמחליף בין "עמלים בתורה" ללימוד התורה, וכן להלן נקט הלשון "לא למד ולא

עשה", במקום "לא עמל...". ב. שאם חסר בעמלים בתורה חסר בעשי', שהרי כותב בפירוש שמי שהוא במצב של "לא תשמעו לי", שענינו עמלים בתורה, זה גורם "ולא תעשו", שלא יקיים המצות, כי "משלא תלמדו לא תעשו".

והרי זה היפך המבואר בלקו"ש הנ"ל ש: א. עמלים בתורה אין ענינו לימוד התורה סתם. ב. כשחסר בעמלים בתורה לא חסר במעשה המצות, כי לזה מספיק לימוד למיגרס.

ואולי י"ל בזה בהקדים הוספת רש"י "(להיות עמלים בתורה) ולדעת מדרש חכמים", שבזה מבאר רש"י שכאן אין הכוונה לעמלים בתורה במובן הפשוט כדלעיל, כ"א עמילות בתורה להבין אמיתית דרשות חכמים, שזה נוגע כדי לדעת איך לקיים המצות כדבעי, כי בלי דרשות חכמים אא"פ לדעת פירוש הכתובים באמת, ואא"פ לדעת איך לעשות המצות כפי רצון התורה (ראה תניא אגה"ק סי' כט (קנ, ב) - והוא דבר המובן גם בפשטות), ובזה אכן אומרים "משלא תלמדו לא תעשו", משא"כ "עמלים בתורה" שבתחלת הפרשה "אם בחוקותי תלכו", הכוונה ללימוד באיכות יותר, שזה אי"צ לקיום המצות.

תחנ"ת 02/09/2018

והכרחו של רש"י לזה הוא: נתבאר בהשיחה שהכרחו של רש"י ש"אם בחוקותי תלכו" אינו לימוד התורה סתם, כי זה נכלל ב"ואת מצותי תשמרו", כי לימוד התורה הוא ג"כ מצוה, אבל זה אפ"ל רק בהלשון "ואת מצותי תשמרו", כי כשמקיימים כל מה שנצטווה עליו מהקב"ה הר"ז נכלל בשמירת מצות הקב"ה, ובמילא גם הציווי ללמוד תורה נכלל בזה, משא"כ כאן כתוב "ולא תעשו את כל המצות האלה", ולשון "עשי" אינו שייך (בדרך הפשט) על לימוד התורה, ובמילא כאן אין לימוד התורה נכלל ב"ולא תעשו את כל המצות האלה", וכבר אפ"ל ש"ואם לא תשמעו לי" שבתחלת הפסוק הכוונה ללימוד התורה סתם, הנוגע לידע איך לקיים המצות.

נוסף לזה: בהפסוק כאן כתוב "ולא תעשו את כל המצות האלה" - מה הפירוש "האלה", תיבה כזו נאמרת רק כשלפנ"ז נזכר איזה דבר, ע"ז אפ"ל "האלה", כלומר, אלו שנזכרו, אבל כאן מה פי' תיבה זו, ולכאורה הי' צריך ליכתב "ולא תעשו את כל המצות", ותו לא.

ומשמע שזה קאי על תחלת הכתוב "ואם לא תשמעו לי", והפירוש בזה הוא ש"ואם לא תשמעו לי" הכוונה ללימוד התורה המלמדת איך לקיים המצות (ואי"ז עמילות בתורה כבתחלת הפרשה), וע"ז קאי ש"ולא תעשו את כל המצות האלה", אותן המצות שלמדת אודותן בתורה.

[נוסף לזה: דוחק לומר על הלשון "בחוקותי תלכו" שקאי על לימוד התורה סתם. ומוכרח שקאי על ענין עמוק יותר, משא"כ "ואם לא תשמעו לי" אפ"ל שקאי על לימוד התורה, כי כשלומדים תורה שומעים אז מה שהקב"ה מצוה לו לעשות, כלומר, אין עושים אז מצוה (אף שמקיימים מצות ת"ת), אבל שומעים אז מה עליו לעשות, ובמילא מתאים לומר שבהלשון "ואם לא תשמעו לי" הכוונה ללימוד המביא לידי מעשה - אלא שצ"ע אם זה אמת, כי בהשיחה אינו מביא כטעם לרש"י ש"אם בחוקותי תלכו" אין הכוונה ללימוד התורה סתם, מזה שהלשון "בחוקותי תלכו" אין מתאים ע"ז - ורק מרמז ע"ז בתוך דבריו בסוף סעי' ב, עיי"ש].

ואף שעפ"ז מ"ש "ואם לא תשמעו לי וגו'" אינו הצד ההפכי ממש של "אם בחוקותי תלכו וגו'", כי בצד הטוב, ונתינת שכר, "אם בחוקותי תלכו" קאי רק על עמילות בתורה, "ואת מצותי תשמרו" קאי על קיום המצות, כולל מצות לימוד התורה, משא"כ בצד הרע והפורעניות "ואם תשמעו לי" קאי על העדר לימוד התורה סתם "ולא תעשו את כל המצות האלה", קאי על העדר שאר המצות, ואין העדר עמילות בתורה נזכר כסיבה להפורעניות - אי"ז קשה כי מוכן בפשטות שהשכר שנותן הקב"ה, נותן גם על עמילות בתורה, אבל הפורעניות של התוכחה אינו מביא על חסרון בהעמילות בתורה, משא"כ כשחסר בלימוד התורה סתם, וכמובן.

אבל ע"ע מדוע צריך רש"י לקרותו בשם "להיות עמלים בתורה", ולא כתב סתם "ללמוד תורה".

שתהיו עמלים בתורה [גליון]

הנ"ל

א. בגליון תתקלט (עמ' 8 ואילך) הביא הרב י.ל.ש. שי' ביאור רבינו (לקו"ש חי"ז עמ' 313 ואילך) על פרש"י דר"פ בחוקותי עה"פ "אם בחוקותי תלכו" שכתב וז"ל "יכול זה קיום המצות. כשהוא אומר ואת

מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה, דאפ"ל ש"בחוקותי תלכו" היינו לימוד התורה סתם, דה"ה מצוה ונכלל ב"ואת מצותי תשמרו", ומוכרח דהכוונה להוספה באיכות הלימוד "עמלים בתורה", ושוב מקשה על סדר הפסוק, דא"כ הי' צ"ל נכתב "בחוקותי תלכו" לאחרי "ואת מצותי תשמרו", דהרי בשביל קיום המצות סגי לימוד למיגרס ול"צ עמלות בתורה ומבאר שלכן ממשיך רש"י "הווי עמלים בתורה ע"מ לשמור ולקיים" ללמדנו שגם העמילות בתורה צ"ל ע"מ לשמור ולקיים יעו"ש.

והקשה הרב הנ"ל דלפ"ז קשה פרש"י דלהלן עה"פ (כו, יד-טו) "ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה" שכתב וז"ל: "להיות עמלים בתורה ולדעת מדרש חכמים, יכול לקיום המצות כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה", ובהמשך "ולא תעשו - משלא תלמדו לא תעשו".

ומזה משמע לכאורה; א. "עמלים בתורה" הוא אותו הענין דלימוד תורה סתם, שהרי רש"י מבאר ד"אם לא תשמעו לי" - ענינו להיות עמלים בתורה, "לא תעשו", וכמ"ש "משלא תלמדו לא תעשו", הרי שמחליף בין עמל תורה ללימוד סתם. ב. דאם חסר בהעמל תורה חסר בקיום המצות וכנ"ל - והר"ז להיפך מהמבואר בלקו"ש אשר; א. "עמלים בתורה" ולימוד התורה סתם הם ב' ענינים. ב. אם חסר בהעמל תורה, לא חסר בקיום המצות, דלזה סגי לימוד למיגרס.

ולכן כתב לבאר בהקדים דיוק לשון רש"י שהוסיף "ולדעת מדרש חכמים", די"ל שהכוונה כאן ב"עמלים בתורה" הוא עמל תורה להבין דרשות החכמים הנוגע לקיום המצות, משא"כ "עמלים בתורה" שבתחלת הפרשה הכוונה להוספה באיכות הלימוד שאי"צ לקיום המצות.

והוסיף לפרש טעמו של רש"י, דיש לחלק בין הלשון "ואת מצותי תשמרו" שבתחילת הפרשה, הכולל גם לימוד התורה סתם, שלכן פרש"י "ואת בחוקותי תלכו" הכוונה ל"עמלים בתורה", ללשון הפסוק דידן "ולא תעשו גו'" שאינו שייך על לימוד התורה, שלכן אפ"ל ד"ואם לא תשמעו לי" הכוונה ללימוד התורה סתם. גם דייק מלשון הפסוק "ולא תעשו את כל המצות האלה" דקאי על תחילת הפסוק "ואם לא תשמעו

לי"י, והיינו לימוד התורה הנוגע לקיום המצות, וע"ז קאי "ולא תעשו את כל המצות האלה" - אודותן התורה מלמדת.

ב. שוב כתב לדייק בלשון "בחוקותי תלכו" שדוחק לומר דקאי על לימוד התורה סתם, משא"כ "ואם לא תשמעו לי". אכן הוסיף שצ"ע בזה, כי אינו מובא דיוק זה בהשיחה בביאור טעמו של רש"י, ורק מרמזו בסוף ס"ב.

ויש להעיר מלקו"ש שם הערה 3 דשקו"ט בזה להדיא, וזלה"ק: "בגו"א דברי דוד ומשכיל לדוד (ועוד) פי' שהוכחת רש"י היא מל' "תלכו" שמתאים רק בעמל תורה (ולא בעשיית - קיום - מצות) אבל [נוסף לזה שלא נזכר הוכחה זו בפירושו אפילו ברמז] אדרבה מל' רש"י יכול זה קיום המצות כשהוא אומר . . . הרי קיום המצוות אמור הא מה אני מקיים כו', מוכח: א) שבפשטות "בחקתי תלכו", פי' קיום המצוות, ולא תורה, וכמש"כ ברע"ב כאן. ב) ההוכחה ש"בחוקותי תלכו" הוא (לא רק לתורה אלא גם) עמלים בתורה הוא מזה ש"קיום המצות אמור כו'". ע"כ.

[ואכן יש לעיין קצת בזה, דהרי בסוף ס"ב כותב "מוז מען דעריבער זאגן, אז וואס אונטערשטרייכט "אם בחוקותי) תלכו" ניט סתם "תשמרו" - א הוספה אין איכות פון דעם קיום לימוד התורה - עמלים בתורה כו'" (וראה גם הערה 5), הרי שכן מדייק דלשון "תלכו" משמע עמל תורה.

ואולי י"ל דאין מזה הוכחה לפרש"י, אכן לאחרי שהוכיח רש"י (ממק"א) דהכוונה לעמל תורה, תו שפיר יומתק הלשון "תלכו" (ולא "תשמרו"). ודו"ק].

וממשיך הרב הנ"ל דאף שלפ"ז אין "ואם לא תשמעו לי" (לימוד התורה סתם) ההיפך מ"ואם בחוקותי תלכו" (עמל תורה), אין מזה קושיא על הנ"ל, דהרי שפיר מובן שהשכר הוא גם עבור עמל תורה, משא"כ הפורענות והתוכחה שהוא על חסרון לימוד תורה הנוגע לקיום המצות.

אמנם צ"ע על יסוד תירוצו, וכמו שכתב בעצמו בסו"ד, דהרי לשון רש"י הוא "להיות עמלים בתורה", דבפשטות משמע שהכוונה הוא לעמל תורה, ובפרט דכ"ה הכוונה בפרש"י כמה פסוקים לפנ"ז כנ"ל, ודוחק גדול לומר כמ"ש ד"להיות עמלים בתורה ולדעת מדרש חכמים" הוא עמל תורה בהבנת דרשות החכמים (והול"ל "ללמוד תורה" וכיו"ב).

ג. והנראה לענ"ד בביאור כוונת רש"י בפשטות, ד"ואם לא תשמעו לי" כולל ב' סוגי לימוד "להיות עמלים בתורה, ולדעת מדרש חכמים", דהיינו עמל תורה ולימוד תורה הנוגע לקיום המצות. ובזה מיושב שפיר לשון רש"י "להיות עמלים בתורה" דהפי' בזה בפשטות - עמל תורה.

והכרחו של רש"י לפרש כן, דלא כבתחילת הפרשה ד"ואם בחוקותי תלכו" כולל רק עמל תורה, ולימוד תורה סתם נכלל בהמשך הפסוק "ואת מצותי תשמרו", י"ל בפשטות (כמ"ש הרב הנ"ל לפי דרכו) דהיינו משום שהמשך הפסוק "ולא תעשו כו'" שייך רק בנוגע לעשיית המצות ולא ללימוד תורה, משא"כ "ואת מצותי תשמרו" ולכן פרש"י כאן ד"ואם לא תשמעו לי" כולל ב' סוגי הלימוד. "ומשלא תלמדו לא תעשו" הכוונה ללימוד תורה סתם הנוגע לקיום המצות ("ולדעת מדרש חכמים") שג"כ נכלל ב"ואם לא תשמעו לי" כנ"ל [וגם דיוק הרב הנ"ל מלשון "את כל המצות האלה" שפיר אפשר להמתיק גם לפי דרכנו].

גם עפ"ז מובן ד"ואם לא תשמעו לי" הוא ההיפך מ"ואם בחוקותי תלכו", שכולל גם "להיות עמלים בתורה" (ומ"מ צ"ל דעיקר התוכחה והפורענות הוא על "משלא תלמדו לא תעשו" - דהיינו חסרון בלימוד התורה הנוגע לקיום המצות).

ושו"ר בגו"א כאן שכתב "להיות עמלים בתורה - דלא תשמעו. הכתוב ר"ל שלא תשמעו מש"כ למעלה, דהיינו אם בחקותי תלכו, וממילא קאי עליו ואם לא תשמעו שלא תהיו עמלים בתורה, ומש"כ בלשון לא תשמעו לי, כדי לכלול בו מדרש חכמים וכו'" - ובהמשך דבריו "משלא תלמדו לא תעשו . . ואע"ג שפרשנו ואם לא תשמעו שתהיו עמלים בתורה, וא"כ שפיר נוכל לפרש ואם לא תשמעו שתהיו עמלים, ומ"מ הם לומדים תורה אע"ג שאינם עמלים, דזה אינו שהרי פרשנו ג"כ ולדעת מדרשי חכמים . . וכאשר לא ישמע מדרשי חכמים אינו לומד כלל [וכמ"ש לעיל "כי מדרש חכמים הם פירוש עה"ת איך יקיים המצוה"].

וראה גם 'משכיל לדוד' שכתב ע"פ דרכו "כוונת רבינו ז"ל לכלול בזה ב' אופני הלימוד שהוזכרו למעלה אם בחקותי תלכו ואת מצותי תשמרו" כו" ועד"ז אפ"ל לפי הביאור שבלקו"ש וכמוש"נ.

[אכן ב'באר בשדה' פי' ע"ד סברת הרב הנ"ל שהו"ע אחד וז"ל "לאו תרתי מיילי נינהו . . אלא ה"ק להיות עמלים בתורה דהיינו לדעת מדרש

חכמים שלזה צריך עמל וטורח לדרוש את התורה וכו'". ודוחק.
ומחורתא כמוש"נ לעיל. וראה גם 'צדה לדרך' על אתר ויש להאריך
בכ"ז].

אוצר החכמה